

Türk Eğitim Sisteminde Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçişte Bütüncül Bir Model Önerisi

Transition from Secondary Education to Higher Education in Turkish Education System: A Holistic Model

Güneş Korkmaz

Yazar Bilgileri

Güneş Korkmaz
Dr., Özel Ege Lisesi,
gunes.korkmaz.gk@gmail.com

ÖZ

Ortaöğretim öğrencilerin üniversiteye ve dolayısıyla mesleki hayata yönlendirildiği son eğitim kademesidir. Yükseköğretim ise, bireylerin belirli bir mesleğe yönelik yeterliliklere sahip olması için yetiştirilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle, ülkelerin özellikle ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sistemlerini bütüncül bir şekilde düşünmeleri, eğitim programları ve sınav uygulamalarını bu doğrultuda yapılandırmaları gerekir. Türkiye’de cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadarki süreçte, yükseköğretim kademesine geçişte sürekli değişikliğe gidilmiştir. Ancak bu uygulamaların çoğu sadece yükseköğretim kurumlarına giriş sınavlarına odaklanılarak gerçekleştirilmiş, ortaöğretim kademesi ile bütüncül bir şekilde yapılandırılmamıştır. Oysaki liseden üniversiteye uzanan bu süreç öğrencilerin gerekli akademik ve sosyal alt yapıyı geliştirebilmesi, yükseköğretime devam etme konusunda güdülenebilmesi ve meslek seçimi ile ilgili karar verebilmesi ile ilgili daha kapsamlı bir bakış açısı gerektirir. Bu araştırmanın amacı Türk eğitim sisteminde ortaöğretimden yükseköğretim kademesine geçişte kullanılabilecek bütüncül bir model önermektir. Önerilen bu modelin ortaöğretim ve yükseköğretim arasında bir köprü kurularak lise öğrencilerinin üniversite farkındalıklarının ve hazırbulunuşluklarının artırılması, eğitim programlarının dönüştürülmesi ve yükseköğretime geçişte esneklik sağlanması hususunda Türk eğitim sistemine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Ortaöğretim
Yükseköğretim
Lise
Eğitim Sistemi
Yükseköğretime Geçiş

Keywords

Secondary Education
Higher Education
High School
Education System
Transition to Higher Education

Makale Geçmişi

Geliş: 10.09.2022
Düzeltilme: 08.10.2022
Kabul: 10.10.2022

ABSTRACT

Secondary education is the last step through which students are led to university and thus to their professional lives. Higher education aims to raise individuals to have necessary qualifications for a particular profession. Therefore, countries should consider their university transition systems more holistically, and design their curricula and examination practices accordingly. In Turkey, since the establishment of the republic, there have been many changes in the transition from secondary to higher education, and most of these have focused only on the university entrance exams and were not aligned with the practices of secondary education. However, this process from secondary to higher education requires a more comprehensive perspective for the students to develop the necessary academic and social competences, to be motivated to continue higher education, and to make decisions about their career choices. This study proposes a holistic model for the transition from high school to higher education in Turkey. It is expected that this model will contribute to the Turkish education system by bridging the gap between secondary and higher education by increasing high school students’ awareness and readiness about higher education, transforming curricula used in secondary and higher education, and providing flexibility in transition to higher education.

Makale Türü

Derleme

Önerilen Atıf

Korkmaz, G. (2022). Türk eğitim sisteminde ortaöğretimden yükseköğretime geçişte bütüncül bir model önerisi. *TEBD*, 20(3), 996-1014. <https://doi.org/10.37217/tebd.1173547>

Giriş

Eğitim bireylerin ve toplumların geleceğinin belirlenmesinde rol oynayan en önemli unsurlardan biridir. Dolayısıyla, bireylere sunulan eğitim ülkelerin gelişmişlik düzeyini ve toplumsal, siyasi ve ekonomik bağlamda dünyadaki yerini belirler niteliktedir. Bu doğrultuda, ülkeler eğitim sistemlerini kendi hedefleri doğrultusunda çeşitli yaklaşımlar kullanarak inşa ederler. Bunlardan alanyazında en yaygın kullanıma sahip olanı educare ve educere yaklaşımlarıdır. Eğitim sözcüğünün kökenini oluşturan bu iki kavram görünüş ve telaffuz olarak benzerlik gösterse de birbirinden tamamen farklı anlamlara sahiptir. Educare yaklaşımı, bireyleri mevcut sisteme alıştırmayı tasarlar ve bireylerin bu sistemde çalışması için kendilerine bir vasfın kazandırıldığına dair bir diploma, sertifika ya da derece gibi yazılı bir onay verilmesi amacı taşır (Billington, 2003). Diğer bir deyişle educare bireylere bir meslek kazandırmak ile ilgilenir. Randall ve Good (2004) ise educare yaklaşımının var olan bilgiyi kullanarak bireyleri ebeveynlerinin bir kopyası haline getirmeyi, ezberci öğrenenler ve sadece ülkesine hizmet edecek iyi işçiler yetiştirmeyi amaçladığını belirtmiştir. Educere ise henüz bilinmeyen problemlere çözümler yaratacak ve karşılaşılabilecek değişimlere ayak uydurabilen, sorgulayan ve yaratıcı düşünen bireyler yetiştirerek yeni bir nesil oluşturmayı amaçlar. Bu yaklaşımda birey hayat boyu öğrenme sürecinde çeşitli fikir ve beceriler geliştirerek hem dünyayı hem de kendini keşfeder.

Yukarıda açıklanan iki yaklaşım ile küreselleşme, ülkeler arasındaki rekabet gibi unsurlar göz önünde bulundurulduğunda eğitimin bireylerin sadece bir diploma kazanarak meslek sahibi olması için değil, bilgiyi ve kendini keşfederek kendisi ve içerisinde yaşadığı topluma faydalı bir birey olması için tasarlanması gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer bir deyişle eğitim tasarımı her iki yaklaşımın da kullanıldığı bir sistem oluşturularak gerçekleştirilmelidir. Ortaöğretimin öğrencilerin üniversiteye ve dolayısıyla mesleki hayata adım atmadan önceki son eğitim kademesi olduğu düşünüldüğünde ülkelerin özellikle ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sistemini iyi yapılandırması gerekir. Lise kademesinde öğrenim gören öğrencilerin üniversite eğitimi, yükseköğretim seviyesindeki ders içerikleri, farklı öğrenme ortamları ve sahip olmaları gereken yeterlilikler vb. hakkında erken yaşta farkındalık kazanmaları öğrenciler için hayati önem taşımaktadır. Bu amaçla, birçok ülke ortaöğretim ile yükseköğretim kademeleri arasında bir köprü kurmak, lise öğrencilerinde üniversite farkındalığı oluşturmak, öğrencilere yükseköğretim kademesindeki eğitimleri boyunca ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve yetkinlikleri kazandırmak için farklı yaklaşımlar benimsemiş ve eğitim kademeleri arasındaki geçişleri bu doğrultuda belirlemiştir.

Bu araştırmada Türk eğitim sisteminde ortaöğretimden yükseköğretim kademesine geçişte kullanılacak kuramsal bir model önermek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, çalışmanın ilk kısmında Türkiye’de Cumhuriyet’ten günümüze kadarki süreçte uygulanan ortaöğretimden yükseköğretime

geçiş sistemindeki değişim incelenmiştir. İkinci kısımda, Türkiye’de ortaöğretim ve yükseköğretim kademesi arasında bir köprü kurmak için kullanılan uygulamalar üzerinde durulmuştur. Son olarak Türk eğitim sisteminde uygulanabilecek kuramsal bir model geliştirilmiştir. Bu modeldeki temel amaç çeşitli uygulamaların analiz edilerek farklı bir tasarım anlayışının ortaya konulmasıdır.

Türkiye’de Cumhuriyet’ten Günümüze Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş Uygulamaları

İlköğretim ve ortaöğretimin zorunlu olduğu on iki yıllık bir süreç ile düzey ve sürelerine göre farklılık gösteren çeşitli yükseköğretim kademelerinden oluşan Türk eğitim sisteminde Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar kademeler arası geçiş sisteminde de sürekli bir arayış söz konusu olmuştur. Cumhuriyet’in ilk yıllarında lise sayısının çok az olması ve günümüzle karşılaştırıldığında, eğitime talebin sınırlı sayıda olması nedeniyle, liseyi bitirenler lise bitirme sınavına ya da devlet olgunluk sınavı olarak adlandırılan bir sınava girmekte ve yükseköğretim kademesinde alacakları eğitime hazır olduklarını belgelemektedirler (Arslan, 2004; Atılgan, 2018). Lise bitirme sınavında başarılı olan öğrenciler lise mezuniyetlerini belgelendirerek bir diploma hakkı elde etmekteydi. Olgunluk sınavında ise, üniversite sayısının az olması nedeniyle, yükseköğretime girişte öğrencilere kolaylık sağlanmakta ve üniversiteler kendilerine başvuran öğrencileri sınavsız kabul etmekteydi (Demirbilek ve Levent, 2019). 1955 yılında ise lise bitirme ve olgunluk sınavları birleştirilerek “Devlet Lise Sınavı” adı verilen liseyi bitirmek için girilmesi gereken merkezi bir sınav haline getirilmiştir (Atılgan, 2018). Üniversitelerin öğrencileri olgunluk sınavları sonuçlarına göre sınavsız kabul etme dönemi, yükseköğretime talebin artması ve başvuran öğrencilerin fakülterlere ayrılan kontenjan sayısından fazla olması nedeniyle, yükseköğretim kademesine devam etmek isteyen öğrencilerin seçilmesi için her üniversite kendi sınavını yapmaya başlamıştır (Arslan, 2004).

Ancak yıllar içerisinde her üniversitenin ya da fakültenin kendi sınavını yapmasının çok fazla zaman alması nedeniyle, 1974 yılında “Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM)” kurulmuş, yükseköğretime öğrenci kabul işlemleri öncesi seçme sürecinin merkezi olarak yapılması kararlaştırılmış ve merkezi sınavlar 1981 yılına kadar bu kurum tarafından gerçekleştirilmiştir (Baş ve Kıvılcım, 2019; Gürbüz Türk ve Kıncal, 2018; Kılın ve Kalaycı, 2020). 1981 yılında ise bu kurum Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adıyla Yükseköğretim Kuruluna (YÖK) bağlanmış, iki kademeli bir seçme sınavı (ÖSYS-Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı) oluşturarak üniversiteye öğrenci alımında yürütücü konumuna geçmiştir. Sınavın ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) olarak adlandırılan birinci basamağında, sınavın ikinci basamağı olan ÖYS (Öğrenci Yerleştirme Sınavı) sınavına girebilecek öğrencileri belirlemek amaçlanmıştır. Bununla birlikte, ikinci basamağın amacı sınav sonuçlarına göre öğrencileri yükseköğretim programlarına seçmek ve yerleştirmektir. Ancak, 1987 yılında ÖSYS sınavı ÖSS ve ÖYS iki ayrı sınav olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu değişiklikle ÖSS sonuçları yalnızca seçme amacıyla değil, aynı zamanda bir kısım

yükseköğretim programlarına yerleştirme amacıyla da kullanılmıştır. Ayrıca, ÖYS sınavı sadece öğrencilerin alanlarına göre testleri cevaplaması için tasarlanmıştır (Gürbüzürk ve Kıncal, 2018). Bu değişikliklerle birlikte adayın yükseköğretim programlarına yerleştirilmesinde kullanılacak ağırlıklı puanlar da dikkate alınmaya başlamıştır. Adayın lise öğrenimi boyunca girdiği sınavlardan aldığı notların oluşturduğu ortaöğretim başarı puanı da belli bir katsayı ile çarpıldıktan sonra yerleştirilme durumuna göre ÖSS veya ÖYS puanlarına eklenerek kullanılmıştır (Demir, 2021; Köprülü, 2020).

1999 yılında ise ÖYS kaldırılarak sınav tek basamaklı hale getirilmiş ve üniversiteye girişte ÖSS esas alınmıştır. Aynı düzenlemede sınav sonucuna eklenecek ortaöğretim başarı puanının etkisi artırılmış ve adayların lisede öğrenim görmüş olduğu alanlara uygun yükseköğretim programlarına yönelmeleri için farklı katsayı uygulaması getirilmiş, meslek lisesi mezunları için ek puan uygulaması sürdürülmüştür (Demirbilek ve Levent, 2019). 2006 yılından itibaren geçilen uygulamada ise tek basamaklı sınav uygulamasına (ÖSS) devam edilmesine rağmen soruların bir bölümü, önceki yıllarda olduğu gibi ÖSS tipinde hazırlanmış bir kısmı ise tüm ortaöğretimde görülen ders içerikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır (Gürbüzürk ve Kıncal, 2018). 2010 yılından itibaren de yükseköğretime geçiş için yeni bir sınav sistemine geçilmiştir. Bu sistem de 2006 yılı öncesinde uygulanan sisteme benzer iki basamaklı bir uygulamadır. İlk basamak olan Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) öğrencilerin yükseköğretim kademesinde verilen eğitim için yeterlilik düzeyini, ikinci basamak olan Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) ise öğrencilerin ders düzeyinde bilgi ve yeteneklerini ölçmeyi amaçlamıştır. Bu sistemde YGS-LYS sınavına giriş için bir baraj niteliği taşımaktadır (Atılğan, 2018). 2017 yılında da yükseköğretim geçişle ilgili bir sistem değişikliğine gidilmiş, 2018 yılında tek aşamalı olmakla birlikte farklı oturumlardan oluşan (Temel Yeterlilik Testi-TYT, Alan Yeterlilik Testi-ADT ve Yabancı Dil Testi-YDT) Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) uygulamasına geçilmiştir. Bu sistemde Türkçe, Sosyal Bilimler, Temel Matematik ve Fen Bilimleri alanlarından sorulan yer aldığı TYT tüm adaylar için zorunlu olmasına rağmen AYT ve YDT isteğe bağlıdır. Ancak, AYT ve YDT sınavlarından herhangi birine ya da her ikisine girmek isteyen bir öğrencinin, birinci oturum olan TYT sınavına girmesi gerekmektedir. Sözel, sayısal, eşit ağırlık ve dil puanı türündeki temel yeterlilik testinin yerleştirme puanına katkısı yüzde 40 iken alan yeterlilik testi ve/veya yabancı dil testinin katkısı ise yüzde 60 olarak belirlenmiştir (YÖK, 2018).

Ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sistemi ile ilgili en son değişiklik ise 11 Şubat 2022 tarihinde yapılmıştır. Bu tarihte Yükseköğretim Kurulunun Yükseköğretim Kurumları Sınavına (YKS) ilişkin aldığı karar doğrultusunda, önlisans ve lisans programlarını tercihte sayısal (SAY), sözel (SÖZ), eşit ağırlık (EA) ve yabancı dil (DİL) puan türlerinde sınav puanı hesaplanması için uygulanmakta olan TYT puan türünde 150 puan almış olma şartı ile yerleştirme puanlarının hesaplanmasında TYT puan türü için 150, SAY, SÖZ, EA ve DİL puan türleri için 180 olan sınav puanı barajı uygulaması

kaldırılmıştır. Bununla birlikte, özel yetenek sınavıyla öğrenci alan yükseköğretim programlarına başvurabilmek için adayın TYT puanının hesaplanmış olması gerekliliği kaldırılmıştır. Bu durumda, özel yetenek sınavıyla öğrenci alan programlarda taban puan şartı aranıp aranmamasına, aranacak ise en az kaç puan almış adayların bu programlara başvurabileceklerine ilgili yükseköğretim kurumunun karar vereceği belirtilmiştir. Ayrıca, temel yeterlilik testinin 135 dakika olan sınav süresi 30 dakika artırılarak 165 dakika olarak güncellenmiştir (YÖK, 2022).

Ortaöğretimden yükseköğretime geçiş ile ilgili yukarıdaki bilgiler incelendiğinde, Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadarki süreçte, yükseköğretim kademesine geçiş sürekli güncellenmiştir. Bu güncellemeler kimi zaman geçmiş dönemdeki uygulamalara geri dönüş şeklinde olmuş, kimi zaman ise sınav sistemlerinde değişikliğe gidilerek uygulanmıştır. Ancak bu uygulamaların çoğu sadece yükseköğretim kurumlarına giriş sınavlarına odaklanılarak gerçekleştirilmiş, ortaöğretim kademesi ile bütüncül bir şekilde yapılandırılmamıştır. Oysaki liseden üniversiteye uzanan bu süreç öğrencilerin gerekli akademik ve sosyal alt yapıyı geliştirebilmesi, yükseköğretime devam etme konusunda güdülenebilmesi ve meslek seçimi ile ilgili karar verebilmesi ile ilgili bütüncül bir bakış açısı gerektirir. Dolayısıyla, sadece ortaöğretime geçişte sınavlarında düzenleme yapmak ve ortaöğretim başarı puanını belirli bir yüzde ile sisteme dahil etmek yeterli değildir. Bu kapsamda, çalışmada model önerisi sunulmadan önce ortaöğretim ve yükseköğretim kademeleri arasında bir köprü kurmak amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar hakkında Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalar incelenmiştir.

Türk Eğitim Sisteminde Lise-Üniversite İş Birliği Protokolleri Kapsamındaki Uygulamalar

Türkiye'de bu kapsamdaki uygulamalar 07/09/2013 tarihli ve 28758 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğine dayanılarak yürütülmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013). Bu tür uygulamalarda genel olarak iki kurum arasında ortaklaşa çalışmalar yapmak hedeflenmiştir ve protokol süreleri 1 yıl ile 10 yıl arasında değişmektedir. Bu kapsamda, yükseköğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilgili kurumlarla projeler üretmek, kuruma eğitim materyalleri temin etmek, öğretmenlerin alanları ile ilgili mesleki gelişimlerine katkıda bulunmak, öğrencilerin ve öğretmenlerin üniversitenin Araştırma-Geliştirme (AR-GE) merkezi, kütüphane ve laboratuvar hizmetlerini kullanabilmesini sağlamak hedeflenmiştir. Bu uygulamalar hem öğrenci hem de öğretmenler açısından çok değerli olmakla birlikte, uygulamaların çok az sayıda olması, sadece belirli şehirlerde yapılması ve pilot uygulamalar şeklinde olması eğitimde kapsayıcılık ilkesini olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak Millî Eğitim Bakanlığı'nın protokol ve iş birlikleri sayfası (https://mtegm.meb.gov.tr/protokol_listesi.php) incelendiğinde birkaç uygulamanın ortaöğretim kademesinden yükseköğretime geçişte öğrencilere gerçek anlamda katkı sunduğu görülmektedir. Bu tür protokollere örnek olarak İstanbul Teknik

Üniversitesi (İTÜ) ile İTÜ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi protokolü, İstanbul Pendik Halil Kaya Gedik Metal Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile İstanbul Gedik Üniversitesi protokolü, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ile Kırşehir Sosyal Bilimler Lisesi ve Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü Fen Lisesi arasında imzalanan protokoller verilebilir. Bu protokoller kapsamında yürütülen/yürütülecek çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

MEB mesleki ve teknik eğitimde üniversitelerle iş birliği kurmak için geliştirdiği modelde İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ile 16 Ocak 2018 tarihinde bir protokol imzalayarak İTÜ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin kurulmasını sağlamıştır. Bu protokole göre, lisede sadece dört alanda (bilgi sistemleri, elektrik-elektronik, biyomedikal cihaz teknolojisi ve denizcilik) eğitim verilmekte, lisedeki İngilizce hazırlık sınıfında dersler İTÜ Yabancı Diller Yüksekokulu tarafından yürütülmektedir. Ayrıca okul müdürü İTÜ öğretim üyeleri arasından belirlenmiştir ve ilgili derslerin bir kısmı İTÜ öğretim elemanları tarafından verilmektedir. En önemlisi, mezunların İTÜ'nün ilgili mühendislik bölümlerini kazanmaları durumunda yükseköğrenimleri sırasında kendilerine burs desteği sağlanmaktadır. Eğitim kapsamında İTÜ Teknokent öğrenci ve öğretmenler tarafından aktif bir şekilde kullanılabilir (Özer, 2018).

Benzer bir uygulama 2020 yılı Ocak ayında İstanbul Gedik Üniversitesi ile MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü arasında imzalanan mesleki eğitim iş birliği protokolüdür. Protokol İstanbul Pendik Halil Kaya Gedik Metal Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin Metal Teknolojisi ve Gemi Yapım alanının Kaynakçılık ve Gemi İnşa dalında öğrenim gören öğrencileri ve bu programda ders veren öğretmenleri kapsamaktadır. Kurumlar öğretim programlarının geliştirilmesinde ortaklaşa çalışmak, birlikte araştırma ve geliştirme (AR-GE) çalışmaları yürütmek, okulun öğrenci ve öğretmenlerinin üniversitenin AR-GE merkezi ve laboratuvarlarından faydalanmasını sağlamak protokol maddeleri içerisinde yer almaktadır. Ayrıca, okulu birincilikle bitiren öğrenciler ile kaynakçılık beceri yarışmalarında birincilik alan öğrencilere Gedik Üniversitesinde benzer bir programda öğrenim görmek istemeleri durumunda %100 burs desteği sağlanmaktadır (MEB, 2020).

Lise ve üniversiteler arasında imzalanan bir başka iş birliği protokolü ise 3 Şubat 2022 tarihinde Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ile Kırşehir Sosyal Bilimler Lisesi ve Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü Fen Lisesi arasında Eğitimde imzalanmıştır. Bu protokol ile üniversitenin fakülte, yüksekokul ve laboratuvarlarından lise öğrencilerimizin faydalanması, öğretim görevlilerinin Kırşehir Sosyal Bilimler Lisesi ve Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü Fen Lisesi'nde derse girmeleri ve lise öğrencilerinin üniversite hakkında farkındalık kazanmaları amaçlanmıştır (MEB, 2022).

Bu gibi uygulamaların öğrencilerde yükseköğretim kademesinde verilen dersler ile ilgili farkındalık oluşturması, yükseköğretime geçişte kendilerine burs desteği ve ilgili üniversitenin tercih

edilmesi durumunda ayrıcalık sağlanması nedeniyle öğrencilerin motivasyonlarının artmasına yardımcı olacağı söylenebilir. Ayrıca, bilinçli bir şekilde bu liseleri hedeflemiş ve yükseköğretimde de aynı alanda bir programda öğrenim görmeyi düşünen öğrenciler için bu tür uygulamaların üniversite sınavına hazırlık sürecinde yaşayabilecekleri stres, kaygı vb. olumsuz durumları azaltmada önemli bir rol oynayacağı söylenebilir. Ancak bu iş birliği protokollerinin çoğunlukla mesleki ve teknik okullar ile gerçekleştirilmesi yerine diğer ortaöğretim kurumlarını da kapsayacak şekilde düzenlenmesi, daha fazla şehir ve kurumda uygulanması, yükseköğretime geçişte puan hesaplanmasına dahil edilmesi, vb. uygulamalar daha bütüncül ve kapsayıcı bir sistemin oluşturmasına olanak sağlayacaktır.

Türk Eğitim Sisteminde Uluslararası Eğitim Programları Kapsamındaki Uygulamalar

Türkiye’de bu kapsamdaki uygulamalar İleri Düzey Yerleştirme Capstone Diploma Programı (Advanced Placement Capstone Diploma Program-AP) ve Uluslararası Bakalorya Programıdır (The International Baccalaureate-IB). Uluslararası bu programlar Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı onaylı öğretim programlarıdır. Programlar arasında ders sayısı, içerik, ölçme-değerlendirme ve uygulama açısından birçok fark bulunmasına rağmen, özellikle yurtdışında bir yükseköğretim kurumunda öğrenim görmek isteyen öğrencilerin üniversiteye başvurularında birçok ayrıcalık (kabul, bursluluk, ders saydırma vb.) sunmaktadır (Conger, Kennedy, Long ve McGhee, 2019; Kolluri, 2018; Lam, 2021).

AP Capstone Diploma Programı Amerika Birleşik Devletleri’nde üniversitelerin akreditasyon ve yönetiminden sorumlu College Board (Yükseköğretim Kurulu) tarafından geliştirilmiş uluslararası bir eğitim programıdır. Bu program içerisinde üniversite düzeyinde farklı disiplinlerden toplam 38 ders bulunmakta ve ortaöğretim kademesindeki öğrencilere sunulmaktadır (Park, Caine ve Wimmer, 2014; Suldo, Shaunessy-Dedrick, Ferron ve Dedrick, 2018). Diploma programını tamamlamak için gerekli olan şartlar zorunlu AP Seminer (AP Seminar) ve AP Araştırma (AP Research) derslerinden üç ve üzeri puan almak (beş üzerinden) ve bu iki derse ek olarak öğrencilerin kendi seçecekleri dört dersten üç ve üzeri puan almaktır (Jagesic, Ewing, Feng ve Wyatt, 2020). Bu diplomayı almaya hak kazanan öğrenciler dünyadaki birçok üniversiteden kabul alma olanağına sahip olmaktadır. Ayrıca AP Capstone Diploması almayı düşünmeyen öğrenciler sadece üniversitede öğrenim görmek istediği program ile ilgili AP dersleri seçebilir ve bu derslerden yeterli puan aldıkları takdirde tercih edip kabul aldıkları üniversitede kredi olarak saydırabilmekte ve o derslerden muaf olabilmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletlerindeki üniversiteler üniversite kabullerinde bu dersleri göz önünde bulundurmaktadır (Conger vd., 2019). Türkiye’de AP Capstone Diploma programını uygulayan toplam üç okul bulunmaktadır ve bu okulların tümü özel okullardır. Ancak Capstone Diploma Programı sunmayan Türkiye’de AP derslerini veren okul sayısı gün geçtikçe artmakta, devlet liselerindeki öğrencilerin de bu derslere olan ilgisi artmaktadır. 2022 yılı itibarıyla AP dersi

vermeye yetkili okul sayısı 61'dir ve bu okullardan altısı devlet okuludur. AP dersleriyle ilgili Türkiye'deki bu yönelimle birlikte Türk üniversitelerinden bazıları da bu dersleri krediletmeye ve öğrencileri programdaki derslerden muaf olarak kabul etmeye başlamıştır.

IB programları dört temel programdan oluşmaktadır: (1) İlk Yıllar Programı (Primary Years Programme-PYP, 3-12 yaş), (2) Orta Yıllar Programı (Middle Years Programme-MYP, 12-16 yaş), (3) Diploma Programı (Diploma Programme-DP, 16-19 yaş) ve (4) Kariyer Programı (Career-related Programme-CP, 16-19 yaş). Türkiye'de IB programı 103 özel okul, 11 devlet okulu olmak üzere toplam 114 okulda uygulanmaktadır. Bu kurumlardan 73 okul sadece ortaöğretim kademesi ile ilgili olan Diploma Programı'nı (DP) uygulamaktadır (IBO, 2022). IB diploma programı uygulanan okullardan mezun olan öğrencilerin üniversiteye geçişte çeşitli ayrıcalıklara (sınavsız geçiş, üniversitenin kabul kriterlerini sağlama, vb.) sahip olması, birçok Avrupa ülkesindeki üniversitelere başvuru yapabilmesi (Yıldırım-Seheryeli ve Gelbal, 2020) bu tür uluslararası eğitim programlarının Türkiye'deki eğitim sisteminde bir alternatif oluşturduğunu göstermektedir. Ancak bu programların çoğunlukla özel okullar tarafından uygulanıyor olması Türkiye'de eğitimde fırsat eşitsizliğinin artmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle, Türkiye'de ortaöğretimden yükseköğretimde geçişte tüm ortaöğretim kurumlarının benzer şartlara sahip olduğu, kurum türüne göre (Anadolu lisesi, sosyal bilimler lisesi, vb.) ortaöğretim başarı puanı ve YKS sınavına ek olarak alternatif yöntemlerin de değerlendirmeye katıldığı daha bütüncül ve kapsayıcı bir modelin oluşturulması gerekmektedir.

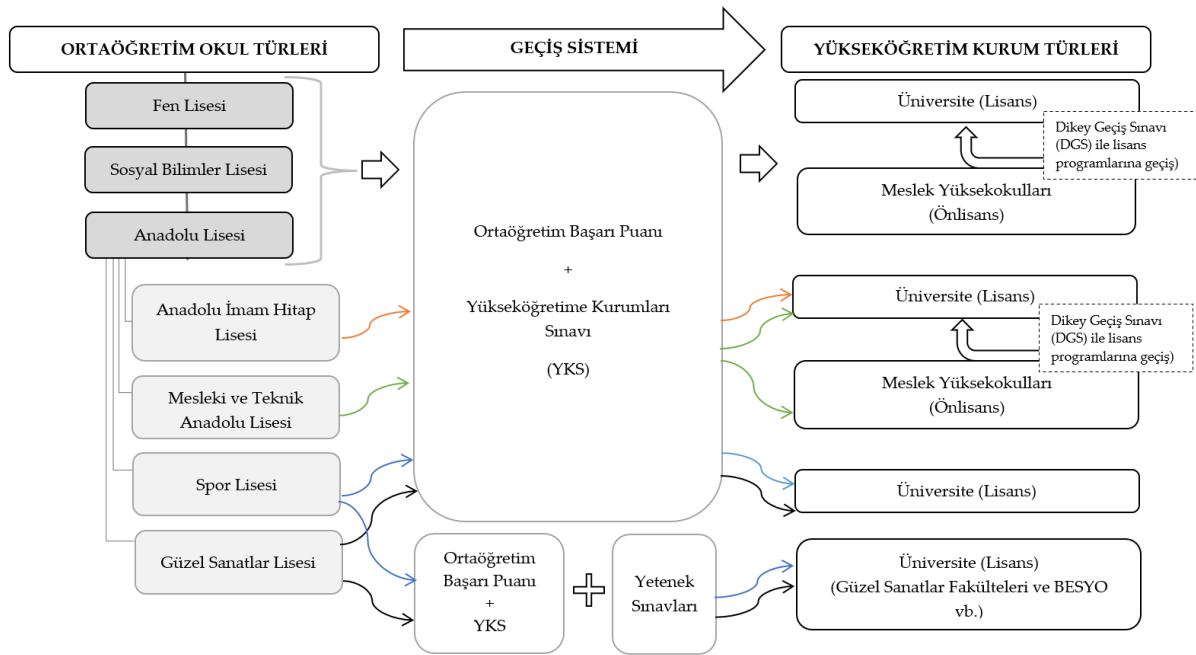
Model

Model doğrudan göremediğimiz ya da deneyimleyemediğimiz bir şeyi anlamlandırmamıza yardımcı olan zihinsel bir resimdir. Diğer bir deyişle, model, bir kuramın, bir sistemin ya da herhangi bir soyut olgunun şematik gösterimi olarak tanımlanabilir ve karmaşık süreçlerin daha basite indirgenerek görselleştirilmesi için kullanılır (Dorin vd.'den aktaran Mergel, 1998). Kridel ve Dolk (2006) ise modeli bir işin gerçekleştirilmesinde yol gösteren bir akış şeması olarak betimlemiştir. Bu çalışmada önerilen model ortaöğretim ve yükseköğretim kademesinin birlikte ele alındığı, yükseköğretim kademesine geçişte ortaöğretim başarı puanı ve yükseköğretim kurumları sınavı haricinde farklı uygulamaların da değerlendirmeye katıldığı bir sistem üzerine kurulmuştur.

Modelin Gerekçesi

Ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sürecinde gerçekleştirilen tüm uygulamalar gelecek nesiller için büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sisteminde Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar süreçte yapılan değişiklikler, lise-üniversite iş birliği protokolleri ve uluslararası eğitim programlarıyla ilgili uygulamalar incelendiğinde, Türkiye'deki öğrencilerin yükseköğretim kurumlarına girişte alternatif yollar aradığı görülmektedir. Özellikle 11 Şubat 2022 tarihinde yapılan değişiklikle, Yükseköğretim Kurulunun YKS'ye ilişkin aldığı karar

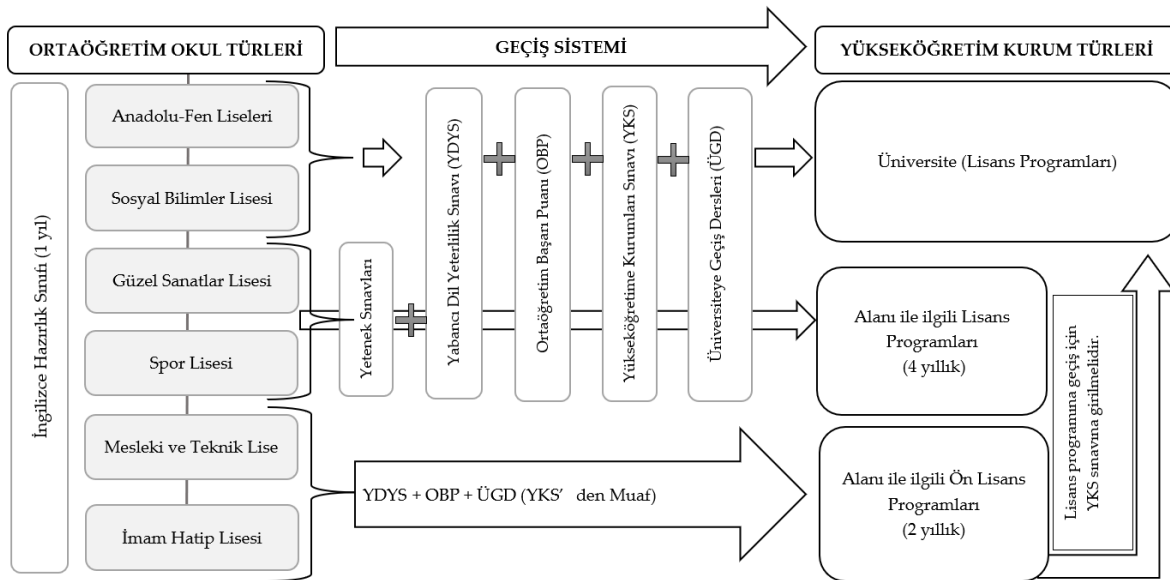
doğrultusunda, ön lisans ve lisans programlarını tercihte, tüm puan türlerinde geçerli olmak üzere, sınav puanı barajı uygulamasının kaldırılmış olması da yükseköğretime geçişte bir alternatif yöntemin oluşturulmaya çalışıldığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, ortaöğretimden yükseköğretime geçişin sadece merkezi bir sınav ve ortaöğretim başarı puanı ile sınırlandırılmadığı bir sistemin oluşturulması hem öğrencilerin ortaöğretim kademesindeki eğitim sürecinde daha donanımlı bir altyapıya sahip olması hem de alternatif sistemlerle stres, kaygı gibi olumsuz psikolojik süreçlerden uzaklaşmasına olanak sağlayacaktır. Ortaöğretimden yükseköğretime geçişte Türk eğitim sisteminde günümüzde uygulanan model Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Günümüz Türk Eğitim Sisteminde Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş Sistemi

Şekil 1 incelendiğinde, Türk eğitim sisteminde genel olarak üç lise türünün olduğu, Anadolu liselerinin ise dört alt türde yapılandırıldığı görülmektedir. Benzer şekilde, yükseköğretim kurumları da ön lisans ya da lisans programlarından oluşmaktadır. Bununla birlikte, ortaöğretim kademesinden mezun olan öğrencilerin yükseköğretime geçişinde, lise türüne göre, farklı iki yöntem uygulandığı görülmektedir. Buna göre lise türlerinden bağımsız olmak üzere, yükseköğretime devam etmek isteyen tüm öğrenciler ortaöğretim başarı puanı ve merkezi sınavı puanına sahip olmak zorundadır. Bu öğrenciler, puanlarının yeterli olması koşuluyla, ön lisans ve lisans programlarına devam edebilirler. Ancak güzel sanatlar lisesi ve spor lisesi mezunları, eğer ortaöğretimde eğitim aldığı alanı ile ilgili bir fakültede öğrenim görmek istiyorsa, ortaöğretim başarı puanı ve merkezi sınav şartı haricinde, tercih edilecek üniversitenin yetenek sınavlarına katılmak zorundadır. Şekil 1’de yer alan sistem oldukça sadeleştirilmiş bir yapıya sahip olsa da farklı lise türlerinin sahip olduğu eğitim programlarının birbirinden farklı olduğu düşünüldüğünde, sadece ortaöğretim başarı puanı ve

merkezi sınav puanlarının değerlendirilmeye alınması öğrencilerin başarısını ölçmede yetersiz kalmaktadır. Ortaöğretim kurumlarını çeşitlendirmek yerine yükseköğretime geçiş sisteminde puanlamaya katılacak değerlendirme sistemlerinin oluşturulması ölçme-değerlendirme bakımından hem daha iyi sonuçlar verebilecek hem de öğrencilerin lise düzeyinde iken yükseköğretime hazırbulunuşluk ve farkındalıklarını arttıracaktır. Yükseköğretim sistemine geçişte önerilen model Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Türk Eğitim Sisteminde Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş için Model Önerisi

Şekil 2’de görüldüğü üzere, önerilen modelde ortaöğretim okul türleri, yükseköğretime geçiş sisteminde değerlendirmeye alınacak ölçütlerde değişikliğe gidilmiş, öğrencilerin ortaöğretimden mezun olduğu kurum türlerine göre farklı geçiş sistemleri önerilmiştir. Modelde yer alan öneriler (1) ortaöğretim sistemi ilgili işleyişi, (2) yükseköğretime geçiş sisteminde değerlendirme ölçütleri ile ilgili işleyişi olmak üzere iki başlık altında verilmiştir.

Modelin Ortaöğretim Sistemi ile İlgili İşleyişi

4+4+4 sisteminin son kademesi olan ortaöğretimde tüm liselerin ilk yılı yabancı dil hazırlık sınıfı olarak yapılandırılmalıdır. Bilindiği üzere, YKS içeriğinde TYT, AYT ve DİL sınavları bulunmaktadır; ancak yabancı dil testi isteğe bağlıdır. Bu nedenle, ortaöğretim kademesindeki öğrenciler yükseköğretimde yabancı dil ile ilgili bir programda eğitim almayacaksa, yabancı dil sınavına girmeyi tercih etmemektedir. Bu durum, ortaöğretimde kazanılması gereken yabancı dil yeterliliğinin bir ihtiyaç olmaktan çıkarılarak göz ardı edilmesine, önemsenmemesine yol açmamaktadır. Ancak bu öğrenciler yükseköğretim kurumlarına yerleştikten sonra birçok programda yabancı dil engeli ile karşılaşmaktadır. Bu bağlamda, tür farkı olmaksızın tüm ortaöğretim kademelerinde ilk yılın yabancı dil hazırlık sınıfı olarak yapılandırılması, öğrencilerin yabancı dil açısından daha donanımlı olmasına katkı sağlayacaktır. Bir yıllık yabancı dil eğitiminin ardından üç

yıl boyunca alınacak eğitimde de diğer derslerle birlikte yabancı dil derslerinin devam ettirilmesi önemlidir. Böylece, öğrencilerin yabancı dil öğrenimini ciddiye almaları sağlanacaktır.

Modelin Yükseköğretime Geçiş Sisteminde Değerlendirme Ölçütleri ile ilgili İşleyişi

Yükseköğretime geçiş sisteminde değerlendirme ölçütleri ile ilgili ortaöğretim başarı puanı (OBP) ve Yükseköğretim Kurumları Sınavı'na (YKS) ek olarak farklı öneriler sunulmuştur:

1. Anadolu-fen liseleri, sosyal bilimler liseleri için lise mezuniyeti öncesinde (12. sınıf sonunda) girilecek yabancı dil yeterlilik sınavı (YDYS) ve üniversiteye geçiş derslerinden (ÜGD) alacakları puanların da yükseköğretime geçişte belli bir yüzdelik oranda değerlendirilmeye katılması gerekmektedir (ÜGD ile ilgili detaylı bilgi bu bölümün sonunda verilecektir). Özet olarak, Anadolu, fen ve sosyal bilimler liselerinden mezun olan öğrenciler YDYS ve YKS sınavlarına katılacak, OBP ve ÜGD puanları da değerlendirmeye alınacaktır.
2. Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi mezunları da Anadolu, fen ve sosyal bilimler liselerinden mezun öğrencilerin katıldığı YDYS ve YKS sınavlarına katılacak, OBP ve ÜGD puanları değerlendirmeye katılacaktır. Buna ek olarak, alanı ile ilgili lisans programlarında öğrenim görebilmek için tercih edecekleri üniversitelerin gerçekleştireceği yetenek sınavlarına da katılması gerekecektir. Bu değerlendirme sonuçları puan ortalamalarına göre, öğrenciler alanlarıyla ilgili lisans programlarına yerleştirilecektir. Günümüzde uygulanan sistemde, Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi mezunlarına tüm lisans programlarını tercih edebilme şansı tanınmış olsa da bu tür liselerden mezun öğrencilerin çoğunlukla alanı ile ilgili programları tercih ettikleri görülmektedir. Çünkü bu liseler beceriye dayalı eğitim vermektedir ve liseye girişte de öğrencileri yeteneklerine göre seçmektedir. Dolayısıyla, bu liseleri tercih eden öğrencilerin yükseköğretimde seçmek istedikleri program ve mezuniyet sonrasında yapmak istedikleri meslek ile ilgili bilinç düzeyleri yüksektir.
3. Mesleki ve Teknik lise ile İmam Hatip Lisesi mezunları ise YDYS sınavına girmeli, OBP ve ÜGD'den alacakları puanların ortalamasına göre, YKS'den muaf bir şekilde, ön lisans programlarını tercih edebilmeli ve bu puanlara göre tercihlerine yerleştirilebilmelidir. Bu öğrenciler, ön lisans programlarından mezun olduğu takdirde mesleklerini icra edebilmelidir. Ancak alanları haricinde bir lisans programında öğrenimlerine devam etmek istemeleri durumunda, YKS sınavının ilgili oturumlarına katılarak alanları ile ilgili lisans programlarını tercih edebilmelidir. Bu düzenlemenin nedeni, özellikle imam hatip liseleri ve meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin güzel sanatlar ve spor liselerindeki öğrenciler gibi ileride seçecekleri meslekler hakkında bilinçli olmalıdır.

Bununla birlikte, belirtilmelidir ki Türkiye’de toplam Anadolu lisesi sayısından fazla olan imam hatip lisesi sayıları tekrar gözden geçirilmeli ve bu sayılar ihtiyaca cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir. Ayrıca, mesleki ve teknik liselerin sayısı arttırılmalı, ülkemizin kalkınmasına büyük katkı sağlayan bu liseler için öğrenciler teşvik edilmelidir.

4. Üniversiteye Geçiş Dersleri (ÜGD) olarak adlandırılan yeni oluşum ise, bu çalışmada “Türk Eğitim Sisteminde Uluslararası Eğitim Programları Kapsamındaki Uygulamalar” başlığı altında verilen uygulamalara benzer bir sistem olarak tanımlanabilir. Bu sistemde üniversite seviyesinde verilecek dersler ortaöğretim kademesindeki okul türleri, Bologna sürecinde belirlenen yükseköğretim düzeyleri ve Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (TYUYÇ) dikkate alınarak Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenmelidir. Sonrasında ise, bölgesel bazda üniversiteler belirlenerek verilecek derslerle ilgili olmak üzere, bölgede yer alan şehirlerde il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri ile iş birliği yapılarak, hazırlanan programın öğrencilere duyurulması sağlanmalıdır. Ortaöğretim öğrencileri, dönem başında, ileride öğrenim görmek istedikleri alanla ilgili belirlenen ders/dersleri seçerek dönem boyunca bu dersleri alabilmelidir. Üniversite düzeyinde verilen bu derslerin sınavlarından başarılı olunması durumunda öğrenci bir sonraki eğitim ve öğretim yılı için yeni bir “üniversiteye geçiş dersi (ÜGD)” seçebilmelidir. Eğer öğrenciler ortaöğretim süresi boyunca üç ya da daha fazla ders almış ve başarılı olmuş ise, ÜGD programına hangi üniversitede katıldığı gözetilmeksizin, bu puanlar yükseköğretim kademesine geçişte ortaöğretim başarı puanı ve yükseköğretim kurumları sınavı puanları ile değerlendirmeye katılmalıdır. Ayrıca, öğrencinin ÜGD dersini aldığı üniversiteden ilgili bir programı tercih etmesi ve o programa yerleştirilmesi durumunda, bu derslerden muaf olma fırsatı verilebilir. Örneğin; İzmir ilinde öğrenim gören bir lise öğrencisi aynı şehirde bulunan bir üniversiteden 10. sınıfta ÜGD Temel Bilgisayar Bilimleri, 11. sınıfta ise ÜGD Matematik 1 ve ÜGD Fizik 1 dersi almış ve başarılı olmuş; 12. sınıf sonunda yapacağı üniversite tercihlerinde aynı üniversitenin herhangi bir mühendislik programını tercih etmiş ve o programa yerleştirilmişse, üniversitede o derslerden muaf olabilir. Özet olarak, ortaöğretim kademesinde öğrenim gören bir öğrenci üniversite düzeyindeki ÜGD derslerini almış ve başarılı olmuş ise, bu durum öğrencinin yeterlilik düzeyinin yüksek olduğunun bir göstergesidir. Dolayısıyla, OBP ve YKS haricinde, önerilen ÜGD programı da yükseköğretime geçişte puanlama sistemine dahil edilmelidir. ÜGD’nin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi ile ilgili bilgiler Şekil 3’te özetlenmiştir.

Üniversiteye Geçiş Dersleri (ÜGD)

Şekil 3. Üniversiteye Geçiş Derslerinin Planlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Türkiye’de Cumhuriyet’ten günümüze ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sistemi, lise-üniversite iş birliği protokolleri ve uluslararası eğitim programlarıyla ilgili uygulamalar incelenmiş ve yükseköğretime geçiş sisteminde kullanılabilir bir model önerilmiştir. Bu çerçevede elde edilen veriler Türkiye’de yükseköğretim kurumlarına girişte alternatif yollar arandığını göstermektedir. Özellikle yıllar içerisinde yükseköğretime olan bireysel talebin artması öğrenci seçme ve eleme sisteminde birçok düzenlemeye gidilmesi gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Ancak bireylerin belirli bir mesleğe yönelik yeterliliklere sahip olması için yetiştirilmesini amaçlayan yükseköğretime geçişte öğrenci seçme yöntemi sadece merkezi olarak gerçekleştirilen YKS sınavı ve ortaöğretim başarı puanının ortalamaya katılmasıyla gerçekleştirilmemelidir. Bunun yerine, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinde verilen eğitim arasında bir köprü kuracak, ortaöğretimden mezun olacak öğrencilerin daha bütüncül bir şekilde değerlendirilmesine olanak sağlayacak bir sistemin oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla bu çalışmada önerilen modelde ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin yabancı dil açısından daha donanımlı bir şekilde yetişmesine olanak sağlayan yabancı dil hazırlık sınıflarının oluşturulması (tüm lise türlerinde) ve ortaöğretimden mezun olurken yabancı dil yeterlilik sınavına girilmesi, YKS ve ortaöğretim başarı puanına ek olarak üniversiteye giriş dersleri adı altında oluşturulacak bir program dahilinde dersler alınması ve tüm bu uygulamaların

yükseköğretime geçişte kullanılacak değerlendirme puanı içerisinde kullanılması gibi öneriler üzerinde durulmuştur.

Önerilen model içerisinde yer alan Üniversiteye Geçiş Derslerinin (ÜGD) uygulanması için Yükseköğretim Kurulu ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulacak programın YÖK ve MEB tarafından belirlenecek illerdeki ilgili yükseköğretim ve ortaöğretim kurumları tarafından pilot uygulamalar gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İki akademik dönem boyunca sürecek bu uygulamalar ardından programın etkililiğinin belirlenerek daha fazla il ve kurumda gerçekleştirilmesi için gerekli adımlar atılmalıdır. Böylece, Türkiye’de hem Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarda uygulanan uluslararası eğitim programlarına bağımlılık ortadan kalkacak hem de iki kurum arasında sürekli bir köprü kurulmuş olacaktır. Ayrıca, bu program sayesinde ortaöğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğretim kurumları ve yükseköğretim yeterlilikleri hakkındaki farkındalıkları artırılmış olacaktır. Benzer şekilde, bu program dahilinde alınacak derslerden edinilecek puanların da üniversiteye geçişte ortalamaya katılarak değerlendirilme yapılması öğrencilerde yükseköğretime geçişle ilgili farklı bir güdülenme oluşturacak ve öğrencilerin ortaöğretim süreci sonucunda sadece tek bir sınava girecek olmalarının yarattığı stres azalacaktır. Bu modelde önerilen uygulamaların hayata geçirilmesi eğitim programlarındaki esnekliğine de katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

- Arslan, M. (2004). Eğitim sistemimizin kapanmayan yarası-yükseköğretime geçiş. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 37-51. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/219282> sayfasından erişilmiştir.
- Atılğan, H. (2018). Türkiye’de kademeler arası geçiş: Dünü-bugünü ve bir model önerisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-18. <https://doi.org/10.12984/egeefd.363268>
- Baş, G. & Kıvılcım, Z. S. (2019). Türkiye’de öğrencilerin merkezi sistem sınavları ile ilgili algıları: bir metafor analizi çalışması. *Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 639-667. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.8m>
- Billington, R. (2003). *Living philosophy: An introduction to moral thought*. New York: Routledge.
- Conger, D., Kennedy, A. I., Long, M. C. & McGhee, R. (2019). The effect of Advanced Placement science on students’ skills, confidence, and stress. *Journal of Human Resources*, 56(1), 93-124. <http://jhr.uwpress.org/content/56/1/93.full.pdf+html> sayfasından erişilmiştir.
- Demir, A. (2021). *Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörlerin tespiti: İstanbul ili Avrupa Yakası uygulaması*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Demirbilek, M. & Levent, A. F. (2019). Kademeler arası geçiş ve sınav sisteminde yapılan değişikliklere ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 50(50), 57-79. <https://doi.org/10.15285/maruaeabd.586835>
- Gürbüzürk, O. & Kınca, R. Y. (2018). Türkiye'de yükseköğretime geçiş sürecinin analizi: gelişmeler, modeller ve uygulamalar. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 24, 33-54. <https://doi.org/10.29329/mjer.2018.147.3>
- Jagesic, S., Ewing, M., Feng, J. & Wyatt, J. (2020). AP Capstone Participation, High School Learning, and College Outcomes: Early Evidence. <https://eric.ed.gov/?id=ED603711> sayfasından erişilmiştir.
- IBO. (2022). Türkiye'de IB Okulları. <https://www.ibo.org/programmes/find-an-ib-school/?SearchFields.Region=&SearchFields.Country=TR&SearchFields.Keywords=&SearchFields.Language=&SearchFields.BoardingFacilities=&SearchFields.SchoolGender=&SearchFields.ProgrammeDP=true> sayfasından erişilmiştir.
- Kılın, T. & Kalaycı, İ. (2020). İki darbe arası dönemde Türkiye'de üniversiteler (1960-1980). *Kafdağı*, 5(2), 191-211. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1444683> sayfasından erişilmiştir.
- Kolluri, S. (2018). Advanced Placement: The dual challenge of equal access and effectiveness. *Review of Educational Research*, 88(5), 671-711. <https://doi.org/10.3102%2F0034654318787268>
- Köprülü, G. (2020). *Temel eğitimden ortaöğretime geçiş sistemi puanlarının yükseköğretim kurumları sınavını yordama gücü*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kridel, D. & Dolk, D. (2006). A self-service automated targeting portal: an example of model as a service. *Faculty and Researchers*. https://calhoun.nps.edu/bitstream/%20handle/10945/62022/WDSI_2009_KreidelDolk_cr039.pdf?sequence=1&is%20Allowed=y sayfasından erişilmiştir.
- Lam, J. (2021). *Closing the opportunity gap in the advanced placement program*. (Doctoral dissertation). <https://www.proquest.com/openview/209503a958f76e9f4c4ce1555e0da05e/1?pq-origsite=scholar&cbl=18750&diss=y> sayfasından erişilmiştir.
- Mergel, B. (1998). *Instructional design and learning theory*. <https://etad.usask.ca/802papers/mergel/brenda.htm> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130907-4.htm> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2020). T. C. Millî Eğitim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü ile İstanbul Gedik Üniversitesi, Gedik Eğitim ve Sosyal Yardım Vakfı ve Gedik Kaynak Sanayi ve Ticaret

- A.Ş. arasında mesleki eğitim iş birliği protokolü. https://mtegm.meb.gov.tr/upload/meb_protokol/2020_0930_212_3-gedik-protokolu-ocak-2020.pdf sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2022). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü. <http://kirsehir.meb.gov.tr/www/egitimde-is-birligi-protokolu-imzalandi/icerik/2095> sayfasından erişilmiştir.
- Özer, M. (2018). 2023 Eğitim vizyonu ve mesleki ve teknik eğitimde yeni hedefler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(3), 425-435. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.284>
- Park, K., Caine, V. & Wimmer, R. (2014). The experiences of advanced placement and international baccalaureate diploma program participants: A systematic review of qualitative research. *Journal of Advanced Academics*, 25(2), 129-153. <https://doi.org/10.1177%2F1932202X14532258>
- Randall, B. & Good, J. W. (2004). Educare and educere: Is a balance possible in the educational system? *Educational Forum*, 68(2), 161-168. <https://doi.org/10.1080/00131720408984623>
- Suldo, S. M., Shaunessy-Dedrick, E., Ferron, J. & Dedrick, R. F. (2018). Predictors of success among high school students in advanced placement and international baccalaureate programs. *Gifted Child Quarterly*, 62(4), 350-373. <https://doi.org/10.1177%2F0016986218758443>
- Yıldırım-Seheryeli, M. Y. & Gelbal, S. (2020). Practices and opinions of teachers working at public, private and International Baccalaureate schools on measurement and evaluation. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 10(1), 221-260. <https://doi.org/10.31704/ijocis.2020.008>
- YÖK. (2018). Yükseköğretim kurumları sınavı ile ilgili sıkça sorulan sorular ve cevapları. https://www.yok.gov.tr/Documents/AnaSayfa/yuksekogretim_kurumlari_sinavi_sss_ve_cevapları_puan_turleri_ile.pdf sayfasından erişilmiştir.
- YÖK. (2022). Yükseköğretim Kurulu'nun yükseköğretim kurumları sınavına (YKS) ilişkin aldığı kararlar. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/yok-ten-yks-ye-iliskin-kararlar.aspx> sayfasından erişilmiştir.

Extended Summary

Education is one of the most important factors that play a role in determining the future of individuals and societies. Therefore, the education offered to individuals determines the level of development of countries and their place in the world within the social, political, and economic context. Thus, countries build their education systems using various approaches and strategies in line with their own goals. The most common approaches in the literature are educare and educere. Although these two concepts, which form the origin of the word "education", are similar in pronunciation, they have completely different meanings. The educare aims to familiarize individuals

with the existing system and provide them with certification such as a diploma. And it shows that individuals have gained a qualification to work in this system (Billington, 2003). Randall and Good (2004) states that *educare* aims to make individuals a copy of their parents by using existing knowledge, to train individuals as good workers who will only serve their country. *Educere*, on the other hand, aims to create a new generation by raising individuals who will create solutions to as-yet-unknown real-world problems and can keep up with the changes to be encountered, inquire, and think creatively. In this approach, the individuals discover both the world and themselves by the development of certain knowledge, skills, and competencies in the lifelong learning process.

Secondary education is the last step through higher education which aims to raise individuals to have the necessary qualifications for a particular profession in their future lives. Therefore, the transition system designed for the transition from secondary to higher education is of great importance for high school students. Thus, countries should consider their university transition systems more holistically and design their curricula and examination practices accordingly. In Turkey, since the establishment of the republic, there have been many changes in the transition from secondary to higher education, and most of these changes have focused only on the university entrance exams and were not aligned with the practices carried out in secondary education. However, this process from secondary to higher education requires a more comprehensive perspective for the students to develop the necessary academic and social competencies, to be motivated to continue higher education, and to make decisions about their career choices.

This study proposes a holistic model for the transition from high school to higher education in Turkey. The first part of this study deals with the change in the transition system from secondary education to higher education, which has been implemented in Turkey from the establishment of the Turkish Republic to the present. In the second part, the applications used to build a bridge between secondary and higher education in Turkey are analyzed. The proposed model includes suggestions for (1) the current secondary education system and (2) the evaluation criteria in the transition to the higher education system.

The model suggests that the first year of all high schools should be structured as a preparatory class which focuses on only learning a foreign language. As it is known, the university entrance exam, which is called YKS in Turkey, includes TYT (core proficiency test), AYT (subject matter proficiency test) and DİL (foreign languages) exams; however, the foreign language test is optional. In other words, not everybody who takes university entrance exams should answer the questions in the foreign languages section. For this reason, students at the secondary education level do not prefer to take the foreign language exam if they are not going to study a foreign language program in higher education. This situation indirectly causes problems with their foreign language proficiency levels. To

illustrate, after admission to any programs in higher education institutions, students encounter foreign language barriers. In this context, structuring the first year as a foreign language preparatory class in all schools at secondary education level will contribute to better student competencies in terms of foreign language. In all types of high school, the scores the students will get from the foreign language proficiency exam to be taken before high school graduation (at the end of 12th grade) must also be included in the evaluation criteria in the transition to higher education.

University Transition Courses (UTC) is a new curriculum framework that is proposed in the model, and it illustrates a system similar to the practices carried out in international baccalaureate (IB) and advanced placement (AP) programs. In this framework, the courses to be given at the university level should be determined by the Higher Education Council in Turkey by considering the types of schools at the secondary education level, the higher education levels determined in the Bologna process and the Turkish Higher Education National Qualifications Framework. Universities should be determined on a regional basis, and this framework should be announced to the students in cooperation with the provincial and district national education directorates in the region, regarding the courses to be given. Secondary education students should be able to take these courses throughout the semester by choosing the determined course/courses related to the field they are planning to study at university. In case of success in the exams of these courses given at the university level, the students should be able to choose a new "university transition course" for the following academic year. If students have taken three or more courses during their secondary education and have been successful, regardless of which university they attended, these scores should be included in the evaluation with the secondary education success score and higher education institution exam scores in the transition to higher education level. In addition, if the students are admitted to a related program at the university, they may be given the opportunity to be exempted from these courses. For example, if a high school student studying in Izmir takes UGD Basic Computer Science in the 10th grade, and UGD Mathematics 1 and UGD Physics 1 courses in the 11th grade from a university in the same city and was successful, and they decide to study in the engineering field at the same university, they may be exempted from those courses when they have started that program at that university. In summary, if a secondary school student has taken university-level UGD courses and has been successful, this indicates that the student's level of proficiency is high. Therefore, apart from OBP and YKS, the proposed UGD program should also be included in the evaluation criteria of the system for transition to higher education.

The implementation of this model will rule out the dependency on international curricula implemented in many schools in Turkey, and a permanent bridge will be established between Higher Education Council and Ministry of National Education in Turkey. In addition, thanks to the model

proposed in this study, students' awareness and readiness level about higher education institutions will increase. Furthermore, students' stress caused due to taking only one exam at the end of the secondary education process will be reduced. The implementation of the practices suggested in this model will also contribute to the flexibility of the curriculum.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde sadece tek bir araştırmacı yer almıştır.

Destek ve Teřekkür Beyanı

Araştırmayı destekleyen herhangi bir kurum ya da kuruluş bulunmamaktadır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacının araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar atışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Çalışmada ilgili alanyazında var olan çalışmalardan yararlanılarak kuramsal bir model önerilmiştir. Dolayısıyla, etik kurul izni gerektirmemektedir.